

ОСТАННІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОГО Й ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКІВ СОНЯШНИКУ ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ

***Кушніренко Ю.В., студентка*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка***

На сьогоднішній день значна увага сільськогосподарських товаровиробників прикута до вирішення проблеми підвищення економічної ефективності вирощування насіння соняшнику. Оскільки саме ця культура є в Україні основною для виробництва рослинної олії та високобілкових кормів, а її експорт приносить значний валютний прибуток, то вирішення цієї проблеми сприятиме підвищенню конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, підвищенню дохідності підприємств, а також зміцненню та стабільному розвитку АПК.

У світовому сільському господарстві соняшник не є основною олійною культурою, хоча і є однією з найвагоміших культур в олійному балансі, поступаючись першій соєвим бобам та ріпаку. Так, у 2009 році найбільшу питому вагу в структурі загального врожаю займали соєві боби – 56,4 %, на другому місці ріпак – 12,4 %, на третьому соняшник – 7,0 %. У 2011 році суттєвих змін не відбулось: боби займали 57,0 %, ріпак – 13,0 %, соняшник – 8,0% загального врожаю.

З 2008 року і дотепер найбільшим світовим виробником соняшнику залишається Російська Федерація. У 2008 році на її частку припадало 21,0 % усього світового виробництва, а у 2011 році валове виробництво збільшилось на 8,3 млн. т насіння, що на 55,0 % більше показника 2008 року.

За прогнозами, у 2011/2012 маркетинговому році (МР) в світі очікується виробництво 34,8 млн. т насіння соняшнику, що більше попереднього сезону на 12,0%. Це стане можливим завдяки підвищенню урожайності на 2,0 % до 1,4 т/га та розширенню посівних площ до 24,6 млн. га, що на 2,2 млн. га, або на 10,0 % більше попереднього показника. До того ж вона перевищить площі посіву за всі періоди його вирощування у світі, що свідчить про високий рівень привабливості культури у провідних країнах-виробниках.

* Науковий керівник – Грідін О.В., ст. викладач

Очікується, що у 2011/2012 МР Україна разом з ЄС ділитиме другу сходинку світового рейтингу виробників соняшнику. Так, на думку аналітиків, Україна виростить його 7,5 млн. т. Загалом прогнозних обсягів виробництва та перехідних залишків минулого року буде достатньо для покриття існуючого попиту. Світове споживання збільшиться та знаходитиметься на доволі високому рівні. В новому сезоні попит на цю олійну культуру досягне 34,3 млн. т, що більше в порівнянні з минулим сезоном на 11,0 %. Це буде рекордним показником за весь час споживання та перевищить середньорічний рівень за останні 10 років на 23,0 %. Проте, на відміну від 2009/2010 МР, обсяги споживання соняшнику будуть меншими за його виробництво. Це вплине на зростання світових кінцевих запасів і наприкінці нового сезону вони очікуються в межах 1,85 млн. т, що на 23,0 % перевищить попередній рівень.

Зростання виробництва сприятиме активізації світової торгівлі. Обсяги експорту прогноуються на рівні понад 2 млн. т, що на 33,0 % більше в порівнянні з минулим роком. Структура світового експорту розподілятиметься наступним чином: ЄС – 22,0 %, Україна – 42,0 %, Росія – 1,0 %, Аргентина – 3,0 %. Частка інших країн складе 32,0 % світового продажу. Загальна частка експорту соняшнику, щодо обсягів його споживання, становитиме лише 6,0 %, що пояснюється задоволенням потреб світових споживачів не сировиною, а в першу чергу продуктами переробки, якими здебільшого є харчова олія та шрот.

Україна є одним з лідерів світового експорту продуктів переробки соняшнику. Світовий ринок сподівається отримати від України в новому маркетинговому році 2,8 млн. т олії, що на 3,0 % більше від попереднього. Частка України у світовій торгівлі соняшниковою олією оцінюється на рівні 22,0 %. При цьому експорт олії з Росії становитиме 2,9 млн. т, або 23,0 % світового експорту, ЄС – 2,8 млн. т (22,0 %), Аргентини – 1,3 млн. т (10,0 %).

У середньому за останні 5 років в Україні під вирощуванням соняшнику було зайнято близько 15,0 % усіх посівних площ. Частка культури у виробництві олійних, за цей період, становила понад 70,0 %. Проте, наразі, ситуація змінюється. У 2010 році питома вага соняшнику у структурі площі посіву технічних культур не перевищувала 63,0 % та має тенденцію до зменшення.

Незважаючи на структурні зміни валове виробництво у 2010 році перевищило показник попереднього року на 408 тис. т. Це відбулось через розширення площі порівняно з 2009 роком на 8,0 %. Збільшенню врожаю не завадило навіть зниження урожайності. Так, у

2010 році зібрали з гектару 15 ц /га, що на 2 ц /га менше попереднього року.

За підсумками 2010 року, вирощування соняшнику виявилось найбільш прибутковою діяльністю у сільському господарстві України. Доходи сільськогосподарських підприємств від реалізації цієї олійної культури досягли майже 15 млрд. грн., що забезпечило покриття понесених виробничих витрат та отримання 5,9 млрд. грн. прибутку. При цьому, рівень рентабельності становив 64,5%. Переважна більшість вирощеного насіння перероблялась на вітчизняних олійно-жирових комбінатах із подальшою реалізацією на зовнішніх ринках. Було вироблено 3,1 млн. т олії, з яких соняшникової – 3 млн. т. Експорт її становив 2,7 млн. т, або 90,0 % від загального виробництва. Проте, незважаючи на розвинену промислову інфраструктуру, щорічно до 10,0 % врожаю соняшнику експортується без попередньої переробки, в наслідок чого світовий ринок здійснює значний вплив на вітчизняну галузь.

За ряд останніх років цінова ситуація складалась наступним чином. У 2008 році відмічались різкі коливання, якщо в лютому ціни становили 4300 грн. /т, то до грудня вони знизились до 1100-1150 грн. /т. На той період доходи від продажу перевищували в декілька разів виробничі витрати. Але за цінами, що склались, виробництво соняшнику стало збитковим. На сьогодні спостерігається сприятлива цінова ситуація, адже на кінець серпня 2011 року насіння соняшнику закупували по 4,9-5,0 тис. грн. /т, що більше вповоловину за минулорічні ціни.

Європейські аналітики прогнозують, що світове виробництво соняшнику в періоді 2012/2013 МР складе 36,0 млн. т, що більше попереднього періоду на 8,4 %. Площа в новому сезоні теж збільшиться на 25,7 млн. га, тобто на 4,9 %. Україна збільшить виробництво на 8,3 млн. т або на 3,8 %, на відміну від попереднього періоду, а Росія – на 42,9 %. На період 2012/2013 МР світовий експорт соняшнику збільшиться майже на 40,0 % або до 2,38 млн. т.

Для підвищення ефективності вирощування соняшнику, серед основних напрямів можна виділити: удосконалення регіонального розміщення посівів соняшнику виходячи з ботанічних і біологічних особливостей культури, технології вирощування, підбору ефективних засобів захисту; дотримання чергування соняшнику в полях сівозмін; застосування інтенсивних технологій вирощування і збирання, що сприятиме зниженню витрат на одиницю продукції; впровадження високоврожайних гібридів з високим вмістом олії, залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів через

пошук потенційних інвесторів та кредиторів; інтегрування в агропромислові та кооперативні формування для вирішення проблем виробництва і раціонального використання врожаю. Все це, в комплексі, сприятиме ефективному функціонуванню внутрішніх і зовнішніх ринків соняшнику та продуктів його переробки, а також попередить можливі подальші руйнівні процеси в галузі.

ВИОКРЕМЛЕННЯ СЕЗОННИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ РУХУ ЦІНИ НАСІННЯ СОНЯШНИКА В УКРАЇНІ

Лобас В.С., к.е.н.,

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Розвиток аграрних підприємств в сучасних умовах потребує прогнозованого середовища та передбачуваних умов ведення бізнесу. Однією з перешкод розвитку аграрного бізнесу є висока волатильність ціни продукції, що виробляють сільгоспідприємства. Непередбачувані коливання ціни створюють середовище в якому неможливо точно прогнозувати фінансовий результат діяльності підприємств, суттєво збільшують ризики неповернення інвестиції. Короткострокові збільшення ціни на продукцію сільгоспідприємств не сприяють збільшенню вкладень у сільське господарство, однак спричиняють збільшення цін на продовольство, негативно впливаючи на рівень життя споживачів [1]. Короткострокові зменшення цін на продукцію навпаки значним негативним чином впливають на роботу підприємств, змушують продавати основні засоби, поголів'я тварин, навіть можуть спричинити до банкрутств у зв'язку з нездатністю підприємств отримати виручку у запланованому обсязі та розрахуватися з боргами в повному обсязі. Тому набуває актуальності необхідність визначення закономірностей змін цін, побудова моделей прогнозування цін.

Проблемам ціноутворення та волатильності цін на ринках аграрної продукції приділяється чимало уваги як вітчизняними так і закордонними науковцями, отже існує чимала наукова база. Серед провідних розробників цієї теми можна виділити П.Т. Саблука, С.М. Квапу, В.П. Кодацького, М.Х. Кассіді, Й. фон Брауна та Г. Таддеса. Однак ґрунтовному аналізу волатильності цін на внутрішньому ринку насіння соняшнику України приділено недостатньо уваги

Підприємець при вкладенні коштів у бізнес орієнтується на